

Марија Шобат

студент последипломских студија Правног факултета
Универзитета у Београду

Ивана Стојшић

студент последипломских студија Правног факултета
Универзитета у Београду

ИЗВРШНИ ПОСТУПАК И ПОВРЕДА ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ – ЕВРОПСКИ КОНТЕКСТ И НОВО СРПСКО ЗАКОНОДАВСТВО

Извршење је акт претварања права у реалан животни ефекат. Без ваљаног извршног поступка не може се говорити ни о ваљаном парничном, ванпарничном или другом поступку. Грађани с правом очекују брзу и ефикасну заштиту њихових основних права и слобода као и заштиту њихове имовине. Међутим, велики број предмета у судовима, дужина трајања извршног поступка, број уставних жалби као и број поднетих представки Европском суду за људска права у Стразбуру, позивањем на чл. 6, ст. 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, због повреде права на правично суђење и свих права и начела који из тог правног принципа произилазе, показује да су учесници у поступку незадовољни, да дуго чекају на извршење судске одлуке, као и да велики број правноснажних и извршних одлука остаје неизвршен. Кроз судску праксу Суда у Стразбуру и анализом стања у извршним судовима у Србији, уочени су најчешћи проблеми који су уједно и узроци прекомерно дугих судских процеса. Овде се сугерише неколико предлога, чијом би се применом могло помоћ домаћим судовима у ефикаснијем извршењу пресуда.

Кључне речи: *Извршни поступак. – Право на суђење у разумном року. – Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. – Суд у Стразбуру. – Нацрт Закона о извршном поступку.*

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Извршно право и извршни поступак су један од начина обезбеђивања уставности и законитости, а уједно и елемент успешног функционисања правног система у његовом најширем смислу речи. Све оно што грађани поднесу као захтев у парничном или неком другом поступку о чему се правоснажно одлучи, требало би да се ефикасно реализује у извршном поступку. „Извршење представља најчешће последњу и најзначајнију фазу у поступку реализације заштите одређеног права. Оно представља остварење одређеног циља који је постављен приликом подношења захтева за заштиту субјективних права као и реализацију одређене одлуке која је донета у том поступку“.¹

У том смислу значај извршног поступка је изузетан, јер се он, с једне стране, надовезује на парнични (или неки други поступак), а с друге стране, због својих специфичности, представља засебну правну целину.

Извршни поступак у Републици Србији води се на основу Закона о извршном поступку.² Тренутно, у поступку доношења је и нови Закон о извршном поступку на основу већ сачињеног Нацрта, који би требало да има посебан значај за нови правни систем Републике Србије и остваривање права на правично суђење. У том контексту се овде износе неки предлози решења *de lege ferenda*, а у светлу искустава из праксе Европског суда за људска права.

2. НАЧЕЛА ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА

Извршни поступак се углавном заснива на комбинацији начела парничног поступка са специфичним начелима извршног поступка, с обзиром да се у извршном поступку сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку.³ Но, поред њих, и нека начела из других области директно или индиректно утичу на остваривање и заштиту права грађана у овој правној сфери. Тако, на пример, сет закона који регулише област правосуђа утврђује бројна питања која су везана за независност судства.⁴ Независтан положај судија, сталност судијске

¹ Ј. Ђорђевић, *Извршење судских одлука*, Београд 1979, 15.

² Закон о извршном поступку – ЗИП, *Службени гласник РС*, бр. 125/04, ступио на снагу 23. фебруара 2005. године.

³ Чл. 27 ЗИП-а: „У поступку извршења и обезбеђења сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку ако овим или другим законом није другачије одређено“. То се односи и на одредбе о позивању и достављању, одредбе о извођењу доказа, одредбе о трошковима и сл.

⁴ Закон о уређењу судова, *Службени гласник РС*, бр. 116/08, Закон о судијама, *Службени гласник РС*, бр. 116/08, а оба ће се примењивати од 1. јануара 2010. године.

функције, као и право на природног судију,⁵ свакако снажно утичу на укупност ефикасног остваривања права грађана и у извршном поступку.⁶

У Закону о извршном поступку истичу се бројна, што општа, што специфична начела: начело уставности, начело законитости, начело формалног легалитета, начело правног интереса, начело универзалности примене правила извршног права, начело диспозиције, начело официјелности, начело утврђивања истине, расправно начело, начело ефикасности, начело економичности, начело усмености, начело писмености, начело јавности, начело тајности, начело дво-степености, начело заштите извршног дужника, помоћ неугој странци, начело савесног коришћења процесног права, начело једнакости намирења те начело првенства намирења.⁷ Од свих набројаних начела овде истичемо она која најдиректније утичу на остваривање права на правично суђење и ефикасност извршног поступка.

Начело формалног легалитета је у ЗИП-у добило централно место.⁸ Поједностављено речено, начело формалног легалитета подразумева немогућност да се у извршном поступку на било који начин преиспитује, мења или прилагођава извршна исправа односно судска одлука донета у парничном или неком другом поступку. Оно подразумева потпуну гаранцију грађанима да ће након оствареног права добити његову заштиту и његову пуну реализацију.⁹

Од велике важности је и *начело хитности поступка*.¹⁰ О предлогу за извршење суд је дужан да одлучи у року од три дана од дана подношења предлога, док тај рок износи 30 дана уколико се предлог за извршење заснива на страниј извршној исправи, која није прет-

⁵ Закон о судијама, чл. 24, као разрада начела права на природног судију

⁶ Венецијанска Комисија је изразила забринутост да Устав Србије не подупи-ре довољно судску независност, те да постоји ризик од политизације судства путем избора судија и Високог савета правосуђа од стране Народне скупштине. Сматра се да су нацрти закона, уопштено, у складу са европским стандардима, али да постоји један број одредби који слаби судску независност, вид. Мишљење Венецијанске комисије о нацрту критеријума и мерила за избор судија и председника судова у Србији 79. пленарна сесија (Венеција 2009), вид. <http://www.sudije.org.yu/Members/marko/venkomsrp>, 21. децембар 2009.

⁷ О појединим начелима вид. више Н. Шаркић, Н. Николић, *Коментар Закона о извршном поступку*, Београд 2006.

⁸ Чл. 7: „Када су испуњени услови за доношење решења о извршењу и за спровођење извршења, суд је дужан да донесе решење о извршењу и предузима радње спровођења извршења.“

⁹ Чл. 8 ЗИП-а предвиђа обим извршења и обезбеђења на тај начин што суд одређује извршење односно обезбеђење овим средством и на оним предметима који су наведени у извршном предлогу односно предлогу за обезбеђење.

¹⁰ Чл. 5 ЗИП-а предвиђа да у поступку извршења и обезбеђења суд је дужан да поступа хитно

ходно призната од стране домаћег суда. Рокови које одређује суд за предузимање одређених радњи не могу бити дужи од три дана, осим ако самим законом није другачије предвиђено.

Једно од најзначајнијих општих начела, право на правично суђење, тесно је везано за *начело ефикасности*. Он подразумева брзу заштиту права грађана. Наиме, након дуготрајне и надасве мучне процедуре у парничном поступку, када је коначно исходовао извршну исправу и доказао да је у праву, извршни поверилац оправдано очекује да ће му суд омогућити брзо остварење права односно да ће на најбржи могући начин реализовати оно што је већ утврђено судском одлуком. Начело ефикасности најпре подразумева да се у најкраћем могућем року спроведе извршење. Ефикасно спровођење извршења подразумева добро организоване судове са добро опремљеним и надасве добро обученим судијама, али и запосленима који раде на спровођењу извршења (чиновници у писарници, судски извршитељи, дактилографи и сл). Посматрајући број и образложење одлука Европског суда за људска права у Стразбуру (у даљем тексту: Суд) против Републике Србије произилази закључак да су наши судови имали проблема управо приликом примене овог начела.

Саставни део начела ефикасности је *начело економичности*. Међутим, економичност поступка је овде знатно другачија од оне која се примењује и у другим грађанским процесним прописима. У самом извршном поступку економичност се огледа у томе да суд са најмање могућих трошкова, уз најмање одлагања и са најмањим последицама за учеснике у поступку спроведе извршење.

Иако је општа концепција ЗИП-а таква да се у први план ставља извршни поверилац, то ни у ком случају не значи да је извршни дужник омаловажен или обесправљен. За разлику од парничног поступка, у коме се почиње од нулте позиције, где је обавеза тужиоца да докаже основаност свог захтева, у извршном поступку извршни поверилац је јачи у праву, јер је већ доказао основаност свог потраживања. Сврха извршног поступка је да, на законом предвиђен начин, спроведе извршење. У том смислу *начело заштите извршног дужника* је глобално начело које подразумева да се према извршном дужнику суд мора односити на квалитетан начин у складу са законским обавезама, тј. на хуман начин. То се огледа у томе да се спровођење извршења мора обављати на начин који је предвиђен законом.¹¹

¹¹ Тако се, на пример, извршење не може спроводити ноћу, у дане празника или нерадне дане, осим изузетно ако је то предвиђено привременом мером. Претрес лица и ствари мора се вршити на начин који ће заштити достојанство дужника и његову имовину, итд. Вид. такође чл. 224 ЗИП-а.

Сва набројна, али и друга начела извршног поступка, служе његовом лакшем, ефикаснијем и надасве правичнијем одвијању. Ипак, поштовање неких наведених начела (нарочито последњег) доводи и до попуно супротних ефеката, до одуговлачења поступка, резултирајући у повреди основног процесног права – права на судску заштиту. Стога би требало пронаћи равнотежу између неопходности поштовања основних начела, с једне стране, и остваривања циља која та иста начела и штите, с друге стране. Свему томе у великој мери све више доприноси међународни контекст, тј. притисак механизма међународне заштите права на правично суђење у разумном року, што наравно подразумева и благовремено извршење пресуде.¹²

3. МЕЂУНАРОДНА ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА И МЕХАНИЗАМ СУДСКОГ ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

Најзначајнији механизам међународне заштите људских права одвија се на основу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција),¹³ која представља основни документ Савета Европе (даље: СЕ). Конвенција је дефинисала основне принципе и садржај људских права и слобода, уз чврст ослонац на Универзалну декларацију о људским правима,¹⁴ што је јасно истакнуто у преамбули Конвенције. Данас она представља темељ за обезбеђивање највиших стандарда и јединствене заштите људских права и слобода у Европи, тако да је она уједно и „најефикаснији уговор о људским правима на свету“.¹⁵ У време њеног усвајања обим признатих права био је ужи, али се временом проширивао, паралелно са усавршавањем процедуре за њихову заштиту. Док се Протоколима 1, 4, 6, 7, 12 и 13 повећавао број признатих права (као што су, примера ради, право на мирно уживање имовине, право на образовање, право на слободне изборе, слобода кретања, забрана протеривања сопствених држављана, забрана смртне казне, право на награду за

¹² Вид. више С. Царић, *Право на суђење у разумном року*, Београд 2008.

¹³ Европска конвенција о људским правима (*European Convention on Human Rights*), потписана у Риму новембра 1950. године, изворно је састављена на енглеском и француском језику под називом *Конвенција за заштиту људских права и основних слобода*. Ступила је на снагу 3. септембра 1953. године, након ратификације од стране 15 држава чланица Савета Европе, а до сада је потписало преко 50 држава.

¹⁴ Универзална Декларација о људским правима 1948, чл. 10: „Свако има једнако право на правично јавно суђење пред независним и непристрасним судом који ће одлучити о његовим правима и обавезама и о основаности сваке кривичне оптужбе против њега“.

¹⁵ D. Gomien, *Kratak vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima* (prev. V. Dimitrijević, B. Anđelković), Београд 2006. Вид. и Ћ. Sadiković, *Evropsko pravo ljudskih prava*, Сарајево 2001.

погрешну осуду, итд.), Протоколом 2, 3, 5, 8, 9, 10 и 11 регулисала су се процедурална питања везана за покретање међународних спорова и ток поступка пред Судом.

Примену и поштовање ове Конвенције обезбеђује Суд, који је основан 1959. године и чије је седиште у Стразбуру, с тим што он може да обавља своју делатност и на територији било које државе чланице СЕ, уколико су такве потребе поступка.¹⁶ Суд је стални орган, независан у раду, а државе чланице СЕ и потписнице Конвенције не могу одбити његову надлежност. Поступак могу покренути сва физичка и правна лица из земаља чланица СЕ, која сматрају да је коначном одлуком националног суда њихове земље повређено неко њихово право које гарантује Конвенција. Одлуке се доносе већином гласова присутних судија у Већу од седам судија, при чему сваки судија има право на издвојено мишљење. Новом организацијом рада Суда уведена је и нека врста двостепености. На захтев странке, Велико веће (17 судија) може да решава о предметима о којима је одлучено у неком од већа у року од три месеца. Пресуде Суда су правоснажне у складу са чл. 46. Конвенције и обавезују државе чланице да их изврше.

Обезбеђивање спровођења извршења одлука Суда се врши на два начина. Чланом 46. ст. 1 Конвенције предвиђено је да високе стране уговорнице преузимају обавезу да се повинују правоснажној пресуди суда у сваком предмету у коме су странке. Практично, то значи да одговорна држава има право да изабере мере на који ће начин извршити своју обавезу, али уз одговорност да је извршење те обавезе у складу са закључком суда. Став 2 истог члана предвиђа да се правоснажна пресуда доставља Комитету министара који надгледа њено извршење и позива државу да га извести о извршењу пресуде. Уколико држава не изврши пресуду, могуће је да се као вид притиска на њу запрети искључењем из чланства у СЕ, што се до сада још ни једном није десило, али ипак представља важан инструмент за обезбеђење извршења пресуда Суда.¹⁷

Србија је постала чланица СЕ 3. априла 2003. године, а марта 2004. године ратификовала је Конвенцију¹⁸. На овај начин коначно је омогућено и грађанима Србије да се обраћају суду за заштиту

¹⁶ Пословник Суда, јул 2009 – Правило 19, <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Basic+Texts/The+Convention+and+additional+protocols/The+European+Convention+on+Human+Rights/>, посећено 1. новембар 2009.

¹⁷ Најцеловитији новији рад на српском језику о овом Суду, његовој организацији, функционисању и делотворности, вид. Д. Поповић, *Европски суд за људска права*, Београд 2008. Вид. и М. Пауновић, С. Царић, *Европски суд за људска права: основна начела и ток поступка*, Београд 2006.

¹⁸ Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/2003.

људских права у Стразбуру. На тај начин ће одлуке Суда посредно, али и непосредно, утицати да се и кроз српско правосуђе афирмишу и адекватније штите највише вредности, људска права и слободe које гарантује Конвенција, а нарочито право на правично суђење у разумном року, што ће се свакако рефлектовати и на настојање да се у унутрашњем праву обезбеди већа ефикасност извршног поступка.

4. ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ, ЧЛАН 6 (1) ЕКЉП

„Свако има право да се, правично и јавно у разумном року пред независним и непристрасним судом образованим на основу закона, одлучи о његовим грађанским правима и обавезама, или о кривичној оптужби против њега. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност могу искључити из целог или дела поступка у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, у мери које је неопходна по мишљењу суда да би се спречило да јавност нашкоди интересима правде“.¹⁹

Поштовање права на правично суђење је од суштинске важности за функционисање једног демократског друштва и чини саму срж идеје о владавини права. Такође, право на правично суђење подразумева и осуду држава чланица чији судови неоправдано дуго и неприкладно обављају судску функцију. Члан 6. Конвенције признаје право на правично суђење у грађанским парницама и у кривичним поступцима, с тим што се нека права примењују искључиво на кривичне поступке (као што је то случај са чл. 6, ст. 2 и 3), који се само у одређеним околностима могу применити на грађанске поступке. Како је овде предмет анализе примена Конвенције у извршном поступку, она ће се односити само на чл. 6, ст. 1 Конвенције.

Да би се чл. 6 применио у односу на грађански поступак, мора постојати спор, оспоравање (*contestation*) око неког права или обавезе, које мора бити засновано на националном законодавству. Поред тога, спор у питању мора да произлази из права на директан и јасан начин. Коначно, такво право или обавеза морају бити грађанскоправне природе, на пример, из области облигационог права (из уговора или накнаде штете), наслеђивања, породичног права, итд. Међутим, није увек сасвим лако утврдити домен грађанскоправног спора,²⁰ иако би

¹⁹ Чл. 6, ст. 1 ЕКЉП-а.

²⁰ Најранији случај утврђивања шта представља грађанска права и обавезе у смислу чл. 6 Конвенције је случај *Ringelsen v. Austria*, а супротно становиште у односу на оно које је заузето у тој пресуди, јавило се у случају *Pelegrin v. France*, вид. више Д. Поповић „Аутономни концепти Европског права људских права“, *Анали Правног факултета у Београду* 4/2009, 129.

то на први поглед могло деловати очигледно. Наиме чл. 6 Конвенције не дефинише појам грађанско правног односа, а у неким правним системима граница између грађанскоправног и јавноправног није јасно одређена. И поред различитих приступа, преовлађује мишљење да грађанско правни однос не зависи од класификације у унутрашњем праву једне државе, јер би у супротном државе уговорнице могле да прогласе одређене делове права за „јавна“, чиме би се могла избећи надлежност Суда и створити правна несигурност у заштити права на правично суђење.²¹

Основно право које произилази из чл. 6 јесте право на приступ суду. Истина, оно не проистиче директно из формулације тог члана, него је конституисано екстензивним тумачењем у предмету Голдер (*Golder*) против Уједињеног Краљевства из 1975. године.²² Суд је у закључку навео да, иако право на приступ суду није неограничено, оно јесте инхерентно чл. 6, ст. 1, као и принцип међународног права да се право на правду не може ускраћивати. Ово право није апсолутно, у смислу да га се лице може одрећи (на пример, арбитражним споразумом, *pacta de non pretendo*), али ипак оно јесте апсолутно у смислу доступности свим лицима, без обзира на њихове материјалне могућности сношења трошкова остваривања овог права.

Један од важних аспеката права на приступ суду је и право на правну сигурност и спровођење судских одлука (које подразумева да, када суд једном правоснажно одлучи у грађанском спору и та одлука постане коначна, одлуке суда не могу бити преиначене), као и да судска одлука мора бити извршена. Суд истиче да се чл. 6, ст. 1 не односи само на право да се спор из грађанског права решава на суду, већ да и право на извршење пресуде или одлуке представља интегрални део овог члана.²³ Суд наглашава да, према судској пракси коју је установио, чл. 6, ст. 1 осигурава свакоме право да поведе по-

²¹ Чл. 6 ЕКЉП, вид. ближе *Право на правично суђење, Приручник за адвокате*, Interrights, www.helsinki.org.rs/hrlawyers/files/sem2_clan6.doc, посећено 17. август 2009, 9.

²² Голдер (*Golder*) против Уједињеног Краљевства, Appl. No. 4451/70, Judgment 21. 02. 1975, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=GOLDER%20%20%22THE%20UNITED%20KINGDOM%22&sessionid=41286286&skin=hudoc-en>, посећено 17. децембар 2009. Вид. детаљније А. Јакшић, *Коментар ЕКЉП-а*, Београд 2006, 147. У конкретном предмету радило се о подносиоцу представке који је издржавао казну у Енглеској. У затвору су избили масовни немири и подносиоца представке је један од стражара оптужио за доношење телесних повреда. Подносилац представке је желео да стражара тужи за клевету, како се оптужба не би уписала у његов досије, али то према Затворским правилима није било могуће.

²³ Хорнсби (*Hornsby*) против Грчке, Appl. No. 18357/91, Judgment 01. 04. 1998, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=HORNSBY%20%20GREECE&sessionid=41443114&skin=hudoc-en>, посећено 21. децембар 2009.

ступак пред судом у вези својих грађанских права и обавеза.²⁴ Ово би право, међутим, било илузорно ако би се допустило да коначне и обавезујуће судске одлуке остану неизвршене на штету једне стране, при чему недостатак средстава не може бити изговор.²⁵ Овај принцип је већ прихваћен и у другим предметима који се односе на дужину поступка.²⁶

Плаћање судских такси као и такси за оверу докумената приликом покретања парничног поступка је у складу са чл. 6, ст. 1, осим ако се тиме не угрожава сама суштина приступа суду. Тако, у случају Креуз (*Kreuz*) против Пољске, Суд је установио повреду чл. 6. ст. 1, јер се радило о великом износу у судским таксама, чиме је подносилац представке био несразмерно оптерећен и што га је спречило да покрене грађанску парницу у којој се жалио на незаконитост одлуке надлежног органа.²⁷

Када се ради о томе које је прихватљиво време одлагања извршења судске одлуке у смислу чл. 6, ст. 1, Суд те критеријуме није детаљно разрадио као код правног стандарда „у разумном року“, који се односи на период разматрања представки до коначног одлучивања. Ипак, питање „одуговлачења извршења судске одлуке“ се посматра као повреда права на приступ суду, као један од аспеката права на правично суђење из поменутог члана. Повреда овог члана констатована је у многим одлукама Суда,²⁸ а нарочито је инструктивна одлука

²⁴ Вид. *Филис (Philis)* против Грчке, Appl. No. 12750/87, 13780/88, 14003/88, Judgment 27. 08. 1991, став 59, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=PHILIS%20%20GREECE&sessionid=41286729&skin=hudoc-en>, посећено 18. децембар 2009.

²⁵ Предмет *Бурдов (Burdov)* против Русије, Appl. No. 59498/00, Judgment 07. 05. 2002 (а недавно је исти тужилац добио још један спор против Русије, Appl. No. 33509/04, Judgment 15. 01. 2009). Подносилац је од службе за социјално осигурање добио решење о исплати одређене накнаде. Након истека 6 година од доделе тих средстава, подносилац представке је покренуо судски поступак против службе за социјално осигурање. Подносилац представке је затим обавештен да служба не може да му исплати додељену накнаду пошто нема довољно средства у буџету.

²⁶ Вид. *Заппа (Zappia)* против Италије, Appl. No. 24295/94, Judgment 1996. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ZAPPIA%20%20ITALY&sessionid=41444603&skin=hudoc-en>, посећено 26. јун 2009.

²⁷ Креуз против Пољске, Appl. No. 28249/95, Judgment 19. 06. 2001. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=KREUZ%20%20POLAND&sessionid=41443114&skin=hudoc-en>, посећено 24. октобар 2009.

²⁸ Short survey of cases examined by the Court in 2005, 16 <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/Case-law+information/Analyses+of+case+law/> посећено 15. октобра 2009. У великом броју случајева ови поступци су се водили против Русије и Украјине, а неколико одлука је донето против Грчке, Молдавије и Румуније.

у случају Јасиуниена (*Jasiuniene*) и други против Литваније из 2003. године.²⁹

Наравно, један од најзначајнијих аспеката права на правично суђење у смислу чл. 6, ст. 1 је суђење „у разумном року“. Овим начелом се наглашава значај чињенице да је неопходно „извршење правде без одлагања, које би могло наудити њеној делотворности и веродостојности“, како је то формулисано у једној пресуди. То је стара идеја, коју је англосаксонска доктрина дефинисала као *justice delayed is justice denied*. У грађанским поступцима разуман рок који помиње чл. 6, ст. 1 у начелу почиње да тече од тренутка када је покренут поступак пред судом. Код управног поступка разумни рок почиње да тече било од тренутка када неки правни или чињенични поступак који је преузела држава, на било који начин оптерети неко лице или његову имовину, или од оног тренутка када неко лице од државе затражи надокнаду штете,³⁰ као у случају Кениг (*König*).³¹ У погледу завршетка рока, период чија се разумност разматра обухвата целокупан ток поступка, укључујући и жалбени поступак. У складу са тим, тај период траје све док се не донесе коначна одлука којом се решава спор. То би значило две могућности: да су исцрпљене могућности за подношење жалбе или да је рок за подношење прошао, а да није искоришћен.

Европски суд је навео следећи критеријуме на основу којих се утврђује разумност дужине поступка у сваком појединачном случају према специфичним околностима, а то су: сложеност чињеничних и правних питања везаних за одређени случај, понашање подносилаца представки и надлежних власти, као и природа захтева подносилаца представке.³² Иако Суд оклева да успостави јасна правила, јер сматра

²⁹ *Jasiuniene v. Lithuania*, Appl. No. 41510/98, Judgment 06. 03. 2003. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=JAS IUNIENE%20%20LITHUANIA&sessionid=41444603&skin=hudoc-en>. До поступка је дошло кад судска одлука, која је налагала да се подносилац представке обештети у натури, није извршена ни по протеклу више од 8 година од извршности одлуке.

³⁰ Радна група 2 Европске Комисије за ефикасност правосуђа (СЕРЕЈ-ГТ2), *Каишење у спровођењу судских поступака*, Прелиминарни нацрт Марка Фабрија (*Marca Fabria*) и Филипа М. Лангброека (*Philipa M. Langbroeka*), [http://www.google.com/search?hl=en&client=firefox-a&rls=org.mozilla%3Aen-US%3Aofficial&hs=TPI&q=+\(CEPEJ-GT2\)%2Ckasnjenje&aq=f&oq=&aqi=](http://www.google.com/search?hl=en&client=firefox-a&rls=org.mozilla%3Aen-US%3Aofficial&hs=TPI&q=+(CEPEJ-GT2)%2Ckasnjenje&aq=f&oq=&aqi=), 20. децембар 2009

³¹ Предмет *Kenig (König)* против Немачке, HUDOC, Appl. No. 00006232/73, Judgment 28. 06. 1978, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=GERMANY&sessionid=41442872&skin=hudoc-en>, посећено 24. октобар 2009.

³² Европска комисија за ефикасност правосуђа (СЕРЕЈ), *Дужина судског поступка у Европи, Студија судске праксе Европског суда за људска права*, Стразбург 8. 12. 2006 www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/delais/Calvez_en.pdf, посећено 24. октобар 2009.

да се сваки случај мора разматрати посебно, анализа и употреба великог броја предмета може дати корисне назнаке о ставу Суда, из чега је произлазило да се, у начелу, разумним сматра укупно трајање до две године у једноставним предметима. Кад поступак траје више од две године, Суд га детаљно разматра да утврди да ли су домаће власти биле ревносне у поступку. У приоритетним предметима, Суд може одступити од оваквог приступа и закључити да је постојало кршење чак иако је поступак трајао мање од две године. Уколико се ради о сложеним предметима, суд може прихватити дуже трајање поступка, међутим тај дужи рок ретко прелази пет, а никако осам година.³³

Иако се најчешће повреде чл. 6, ст. 1 у извршном поступку тичу повреде ова два начела, то ни на који начин не умањује значај и повезаност преосталих права из чл. 6 са извршним поступком, попут права на правични поступак,³⁴ права на јавну расправу³⁵ и јавно изрицање пресуде.³⁶ Наравно не треба занемарити ни право на независни³⁷ и непристрасни³⁸ суд, образован по закону.³⁹

³³ *Ibid.*

³⁴ Ово пре свега подразумева право приступа релевантној документацији, могућност увида, изношења мишљења и коментарисање поднесака и доказа. Тако Руиз-Матеос (*Ruiz-Mateos*) против Шпаније, Application No. 12952/87, Judgment 23. 06. 1993, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=RUIZ-MATEOS%20%20SPAIN&sessionid=41443114&skin=hudoc-en>; Мек Мајкл (*Mc Michael*) против Уједињеног Краљевства, Application No. 16424/90, Judgment 24. 02. 1995. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=MCMICHAEL%20%20%22THE%20UNITED%20KINGDOM%22&sessionid=41443114&skin=hudoc-en>, посећено 24. 10. 2009.

³⁵ *Транспарентност правде доприноси осигурању правичности суђења, што је и сврха члана 6.* "Аксен (*Axen*) против Немачке, Application No. 8273/78, Judgment 8. 12. 1983. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>, посећено 25. октобар 2009.

³⁶ „Вид јавности приликом изрицања пресуде треба сагледати у светлу посебних одлика самог поступка о коме је реч и позивањем на циљ и сврху чл. 6, ст. 1“. Тако Прето (*Pretto*) против Италије, Application No. 7984/77, Judgment 25.10. 1983, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=PRETTO%20%20ITALY&sessionid=41443114&skin=hudoc-en> посећено 27. октобар 2009.

³⁷ Под „независним“ се подразумева слобода од било каквих облика контроле државних органа или странака, судског тела и појединачних чланова. Тако Киприану (*Kyprianou*) против Кипра, Application No. 73797/01, Judgment 15. 12. 2005, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=CYPRIANU&sessionid=41443106&skin=hudoc-en>. У том поступку судије које су судиле подносиоцу представке за непоштовање суда су давале изјаве да његово понашање сматрају личном увредом и на крају га осудиле за непоштовање суда.

³⁸ Када се говори о „непристрасности“, Суд је утврдио критеријуме за оцену, како субјективне (дали лични став према странкама даје повода за основу сумњу), тако и објективне (дали његово понашање даје гаранције неопходне за искључење разумне сумње. Тако Де Куберт (*De Cubbert*) против Белгије, Application No. 9186/80,

5. ОДНОС ЧЛАНА 13 И ЧЛАНА 6, СТ. 1 ЕКЉП

„Свако коме су повређена права и слободe предвиђена у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству“.⁴⁰

Ubi ius ibi remedium – тамо где има права требало би да има и правног лека. У новијој пракси Суда однос између чл. 13. и чл. 6, ст. 1 Конвенције се кристалише у смислу да се право на делотворан правни лек односи и на повреду права из чл. 6 ЕКЉП-а, укључујући овде и повреду права на доношење одлуке у разумном року. Делотворан правни лек у вези са повредом овог права из чл. 6, ст. 1. Конвенције значи да унутрашње право мора да обезбеди странки правно средство којим ова захтева или убрзање поступка или се, пак, тим правним средством обезбеђује право на накнаду штете због тога што су судови одуговлачили поступак. Треба нагласити да ефективност домаћег правног лека у смислу чл. 13 не зависи од тога да ли ће исход бити повољан.⁴¹ Није удовољено захтевима из чл. 13 Конвенције, када странка правним средством може да захтева да се поступак убрза (рецимо пред судом више инстанце), али не може да очекује одлуку суда и његов став о прекомерном трајању поступка. Члан 13. Конвенције се примењује и у случајевима потпуне неактивности суда којима се вређају права из чл. 6, ст. 1 Конвенције. До 2000. године Суд је само констатовао повреду чл. 6, ст. 1 Конвенције када је установио да о кривичној оптужби или, пак, о грађанским прави-

26. 10. 1984, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=BELGIUM&sessionid=41443106&skin=hudoc-en>, посећено 24. октобар 2009. Суд утврдио повреду чл. 6, ст. 1 у ситуацији када је поступајући судија који је одлучивао о меритуму у кривичном предмету на истом том предмету раније радио у својству истражног судије. Очалан (Oçalan) против Турске, Application No. 46221/99, 12. 05. 2005, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=4&portal=hbkm&action=html&highlight=TURKEY&sessionid=41443106&skin=hudoc-en>, као и *Европски суд за људска права – одабране пресуде*, Београд, 2006, 7, где је за време једног дела поступка пред Судом државне безбедности у већу судио и војни судија, те ни замена војног судије пред крај поступка није могла да отклони разумну забринутост подносиоца представке у погледу независности и непристрасности суда.

³⁹ Појам „образован на закону“ подразумева тело чија је улога да, у оквиру својих надлежности прописаних законом и у оквиру прописаног поступка, одлучује о питањима из своје надлежности. Тако Белилос (*Belilos*) против Швајцарске, Application No. 23037/04, 29. 04. 1988. <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=BELILOS%20%20SWITZERLAND&sessionid=41443106&skin=hudoc-en>, посећено 24. октобар 2009.

⁴⁰ Чл. 13 Конвенције (право на делотворан правни лек).

⁴¹ *Preliminary draft report of national remedies in respect of excessive length of proceedings*, European Commission for democracy through law, Venice Commission 2005, [www.venice.coe.int/docs/2006/CDL\(2006\)026-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2006/CDL(2006)026-e.pdf), посећено 20. новембар 2009.

ма и обавезама није одлучено у разумном року. Од тада, међутим, Суд испитује да ли постоје и даље повреде супстанцијалних одредби Конвенције.⁴² Овакав став Суда је изузетно важан јер се до тада сматрало да је, на пример, повреда чл. 13 увек апсорбована повредом чл. 6. Конвенције.⁴³ Нарочито се може позвати на кумулативну повреду чл. 6, ст. 1 и чл. 13 Конвенције у извршном поступку који се покреће на предлог повериоца, али чији даљи ток искључиво зависи од процесних радњи суда. У извршном поступку, наиме, у случају одуговлачења, повериоцу недостаје ефикасно правно средство чијим коришћењем би могао да утиче на даљи ток извршног поступка. У овом случају, комбинација чл. 6 и чл. 13 може представљати решење.

Нови Закон о Уставном суду Србије предвиђа увођење института уставне жалбе и њеног модалитета „уставне жалбе у случају повреде права на суђење у разумном року“⁴⁴ у правни систем Србије.⁴⁵ У компаративном праву ситуација је различита. На пример, у Италији, такозвани закон *Pinto*,⁴⁶ омогућава особама које су претрпеле штету као резултат претерано дугог поступка, да добију правично задовољење. Иако контроверзан,⁴⁷ Суд га од 2004. године сматра де-

⁴² Кудла (*Kudla*) против Пољске, Application No. 30210/96, Judgment 26. 10. 2000, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=KUDLA%20%20POLAND&sessionid=41443106&skin=hudoc-en> посећено 24 октобар 2009.

⁴³ Ајри (*Airey*) против Ирске, Application No. 6289/73, Judgment 09. 10. 1979, para. 15, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=AIREY%20%20IRELAND&sessionid=41443106&skin=hudoc-en>, посећено 9. октобар 1979.

⁴⁴ Према статистичким подацима Уставног суда, од новембра 2006. поднето је 4000 уставних жалби, а само у делу 2009. години поднето је 2000. Само о 20 % уставних жалби је мериторно одлучено, док су преостале одбачене због процесних недостатака.

⁴⁵ С. Лилић, „Да ли је уставна жалба ефикасни правни лек за суђење у разумном року“, *Анали Правног факултета у Београду* 2/2007, 67–87. Као повод за увођење уставне жалбе (чл. 170 и чл. 82, ст. 2) може се навести став суда у касније обрађеном случају В.А.М против Србије, где у погледу примедбе државе да је тужиља требало да уложи жалбу суду Србије и Црне Горе, суд подсећа да је већ установљено да је овај правни лек недоступан од 15.7.2005. године и затим да је остао неделотворан све до распада ДЗСЦГ (вид. одлуку Матијашевић против Србије, параграф 34–37), те констатује: „Ако је правосудни систем мањкав у погледу захтева за разумни рок из чл. 6, ст. 1. Конвенције, најделотворније решење је правни лек чији је циљ убрзање поступка, како би се спречило да тај поступак постане прекомерно дуг. Такав правни лек има неспорну предност над правним леком који пружа само компензацију“.

⁴⁶ *Legge* 89, 24. март 2001.

⁴⁷ Комитет Министара Савета Европе забринут због великог броја представки италијанских држављана (од 1500–2000 годишње) захтевао је да се донесу одређене

лотворним правним леком, те га подносиоци морају претходно користити у смислу чл. 35, ст. 1 Конвенције. Финска нема посебни правни лек везан за „суђење у разумном року“, већ постоји могућност подношења жалбе Омбудсману или Министарству правде.⁴⁸

6. ПРЕСУДЕ СУДА У СТРАЗБУРУ ПО ПРЕДСТАВКАМА ПРОТИВ НАШЕ ЗЕМЉЕ

6.1. Предузеће ЗИТ против Србије⁴⁹

Предузеће ЗИТ је дана 05.10.2005 године поднело представку против Државне заједнице Србија и Црна Гора (даље: ДЗСЦГ), чији је правни следбеник Република Србија од 3. јуна 2006. године. У представи је наведено да је подносилац представке са једним од својих пословних партнера, пољопривредном задругом под називом *Задругар*, у Општинском суду у Бачкој Паланци, дана 15. јуна 2005. године закључио поравнање на основу кога се *Задругар* обавезао да исплати износ од 3.248.567 југословенских динара до 31. јула 2000. године. Поред тога, утврђена је и хипотека у корист подносиоца представке. Како дужник није извршио своју обавезу, то је Општински суд усвојио предлог повериоца од 21. марта 2002. године за извршење и 28. марта 2002. године донео решење о извршењу, наложио процену и продају хипотекованог земљишта као и исплату камате. У току извршног поступка постало је спорно да ли је ово земљиште својина дужника. Стога је Општински суд издао измењени налог за извршење, поступком процене и јавном продајом друге непокретности које су у то време биле уписане у земљишним књигама као својина дужника. Међутим, извршни суд је прекинуо извршни поступак док Републички геодетски завод званично не утврди да је та непокретност својина дужника. Републички геодетски завод је прекинуо поступак до окончања парнице која је већ била у току и у којој се утврђивало право својине на наведеној непокретности. Овај парнични поступак је окончан 29. септембра 2004. године доношењем

мере за убрзање поступака пред италијанским судовима. Као одговор на такав притисак донет је закон *Pinto*, али чл. 2, ст. 1. каже да „ко је претрпео материјалну или нематеријалну штету као последицу повреде ЕКЈП-а у смислу повреде права на суђење у разумном року има право на правичну надокнаду“. Треба приметити да он не предвиђа убрзање поступка, већ само правичну накнаду и с обзиром да се захтев за правичном надокнадом подноси Апелационом суду (чл. 3), постоји опасност да се поступак продужи због великог броја случајева.

⁴⁸ *Preliminary draft report of national remedies in respect of excessivelenght of proceedings*, European Commission for democracy through law, Venice Commission 2005.

⁴⁹ *Службени гласник РС*, бр. 114/07; *ZIT Company v. Serbia*, Application No. 37343/05, Judgment 27.11.2007.

пресуде којом је утврђено да је дужник сувласник на предметном земљишту. У међувремену донета је још једна пресуда у другом парничном поступку, којом је исти дужник обавезан да подносиоцу представке исплати износ од 2.336.720,80 динара са каматом и трошковима поступка. У поступку извршења по овој пресуди донето је решење о извршењу, а Општински суд у Бачкој Паланци је спојио два наведена извршења. Јавна продаја заказана за 2. фебруар 2005. је одложена, а одлагана је и у више наврата касније. Општински суд је дана 4. априла 2006. године наложио да се земљиште преда подносиоцу представке и да се новостечена својина упише у земљишне књиге као власништво подносиоца. Међутим, подносиоцу представке није омогућено да уђе у посед непокретности.

Европски суд је прогласио представку прихватљивом и утврдио је да је дошло до повреде чл. 6, ст. 1 Конвенције, чл. 1 Протокола бр. 1, чл. 13. Конвенције и утврдио да тужена држава треба да исплати подносиоцу представке 1.200 евра на име претрпљене нематеријалне штете, као и обичну камату (која је једнака најнижој каматној стопи Европске централне банке, уз додатак од 3 процентна поена), а одбио преостали део захтева. Суд је оценио да српски органи нису делотворно спровели спорни извршни поступак до 4. априла 2006. године, али да се не могу сматрати одговорним за било какво кашњење после тога. Суд је нашао да је тужена држава угрозила суштину права на приступ суду и спречила подносиоца представке да добије потпуну имовинску накнаду коју је легитимно очекивао. Суд је такође навео да се извршење правоснажне пресуде коју је Суд донео мора сматрати саставним делом „суђења“ у сврхе чл. 6. ЕКЉП-а, и да је на држави да предузме све неопходне мере да се правоснажна судска пресуда изврши, као и да обезбеди делотворно учешће њеног целог апарата.

6.2. В.А.М. против Србије⁵⁰

Случај је покренут представком број 39177/05 против Државне заједнице Србија и Црна Гора (ДЗСЦГ), чији је наследник од 3. јуна 2006. године Република Србија, коју је по чл. 34. ЕКЉП-а Суду поднела г-ђа. В.А.М. 28. октобра 2005. године, у то време држављанка ДЗСГЦ. Председник већа је прихватио захтев тужиле да не открива њено име и дао је приоритет њеној представци у складу са правилима 47 пар. 3 и 41 Правилника суда.

Тужилца се 1994. године удала за Д. М. и 1995. године родила се њихова ћерка С. М. Након четири године почињу брачни проблеми

⁵⁰ В.А.М. против Србије, Application No. 39177/05, Judgment 13. 03. 2007, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=V.A.M.%20%20Serbia&sessionId=41474527&skin=hudoc-en>, посећено 23. децембар 2009

тужиље, као резултат њене заразе вирусом ХИВ. Убрзо се њен брак распада и њен муж Д. М. одводи ћерку С. М. у стан својих родитеља и ускраћује јој сваки контакт са мајком, након чега наредних осам година тужиља није видела своју ћерку. Дана 11. фебруара 1999. године тужиља подноси захтев Четвртог општинском суду у Београду, тражећи развод брака, пуно старатељство над С. М. и издржавање детета. Тек 3. новембра 2005. године тужени је први пут пронађен. Општински суд је тужиљи доделио привремено старатељство над С. М. и наредио туженом да дете преда.⁵¹

Тужиља се жалила на дужину парничног поступка о коме је реч и пристрасност коју је показала председница судског већа током тог поступка. Држава је изнела да тужиља није исцрпила све постојеће делотворне лекове, а конкретно се није жалила на одлагање председнику Окружног суда, министру правде и Надзорном одбору Врховног суда, као и да није искористила право на жалбу пред Судом Србије и Црне Горе на основу Уставне повеље. Оцена суда је да би поменуте жалбе довеле до додатног одлагања и да представљају хијерархијске жалбе или, другим речима, ништа више од пуких информација достављених вишој инстанци, са пуним дискреционим правом да употреби своје надлежности како сматра да треба (вид. пара. 67–70). Уз то, да је неки од ових поступака икада покренут, водио би се искључиво на релацији поменути надзорни орган – судија – суд о коме је реч. Сама тужиља не би била странка у том поступку и, у најбољем случају, имала би право само на обавештење о његовом исходу.⁵² Ниједан од ових правних лекова стога се не може сматрати делотворним у смислу чл. 35, ст. 1 ЕКЉП-а.

Што се тиче примедбе државе да је тужиља требало да уложи жалбу Суду Србије и Црне Горе, Суд подсећа да је већ установљено да је овај правни лек недоступан од 15. јула 2005. године и затим да је остао неделотворан све до распада ДЗСЦГ, те стога закључује да тужиља није била обавезна да искористи овај конкретни пут за накнадном. У складу са тим, приговор државе се одбацио и жалба се сматрала прихватљивом.

На наводе државе да је тужиља та која није испунила своју обавезу да прибави тачну адресу туженог и да Општински суд није могао да нареди да тужени буде насилно изведен пред суд нити је икако могао да именује привременог заступника, суд оцењује да је

⁵¹ Вид. С. Лилић, „Да ли је уставна жалба ефикасни правни лек за суђење у разумном року?“, *Анали Правног факултета у Београду* 2/2007, 67–87.

⁵² *Mutatis mutandis*, Хорват против Хрватске, Application No. 1585/99, Judgment 26. 07. 2001, пара. 47, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=HORVAT%20|%20CROATIA&sessionId=41443106&skin=hudoc-en>, посећено 30. октобар 2009.

очигледно да је тужени чинио све да избегне пријем позива и докумената који су му слати и да се то од тужиље није могло очекивати, јер на то није ни била законски обавезна, а да Општински суд није конкретно искористио бројна процедурална средства. У погледу наводне пристрасности судије испољеној током парничног поступка, Суд је констатовао да је поступак још у току и да је ова жалба преурањена, те да као таква мора бити одбијена због неисрпљивања домаћих правних лекова у складу са чл. 35, ст. 1 и 4 ЕКЈП-а.

Суд је једногласно прогласио жалбу по чл. 6, ст. 1 у вези са дужином трајања парничног поступка, чл. 8 и чл. 13 ЕКЈП-а прихватљивом, а остатак претставке неприхватљив. Суд је на крају оценио да су прекршени чл. 6, ст. 1 и 8 ЕКЈП-а у погледу дужине трајања парничног поступка, да је дошло до кршења чл. 8 ЕКЈП-а у погледу неизвршења привремене мере о виђању и, најзад, да је прекршен чл. 13 ЕКЈП-а у погледу недостатка делотворног правног лека којом би се ова парница убрзала, те суд сматра да тужена Држава треба да плати подносиоцима представке 15.000 евра на име нематеријалне штете, као и 4.350 евра на име судских трошкова, у складу са чл. 44, ст. 2 ЕКЈП-а.

7. ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Грађани с правом очекују брзу и ефикасну заштиту њихових основних слобода, као и заштиту њихове имовине. Међутим, велики број предмета у судовима, дужина трајања извршног поступка, број уставних жалби, као и број представки Суду у Стразбуру, показују да су учесници у поступку незадовољни, да дуго чекају на доношење и извршење судске одлуке, као и да велики број правноснажних и извршних одлука остане неизвршен.

Најчешћи проблеми на које наилазе судови у Србији који спровode принудно остварење и обезбеђење потраживања који директно утичу на повреду права на правично суђење, су: велики број предмета у раду,⁵³ мали број сарадника и других запослених лица, мали број судских извршитеља, који нису довољно обучени за рад на терену, непостојање интерне рачунарске мреже у суду, као и неадекватно координиран рад између судија и судских извршитеља, неадекватан и неефикасан софтверски програм у суду, недостатак простора за запослене и смештај предмета и архиве, што све доводи до лоше организације процеса рада у суду, неефикасност до-

⁵³ Према статистичком извештају Четвртог општинског суда у Београду, само у 2009. години за 10 месеци примљено је око 243.400 предмета, а запослено је само 8 извршних судија.

ставне службе за коју није само одговоран суд, већ и грађани који не пријављују промену пребивалишта и злоупотребљавају процесна права која се односе на пријем писмена, немогућност приступа подацима, како о извршним дужницима, тако и о њиховој имовини, преварни пренос имовине на трећа лица, прикривање имовине дужника без одговарајућих санкција, пренос средстава на иностране рачуне, итд. Посебно су значајни проблеми у вези са применом Породичног закона и извршења одлука у породичним стварима, до којих делимично долази због недостатка координације и сарадње између судова и органа старатељства, недовољног учествовања полиције и јавног тужилаштва, као и непостајање довољне сарадње са другим државним органима.

Треба очекивати да ће нови Нацрти ЗИП-а и Закона о парничном поступку дати модернија и ефикаснија решења како би се неки од ових проблема превазишли (посебно кроз нове одредбе о достављању, радном времену, кроз увођење књиге о имовини извршних дужника, установе приватних извршитеља,⁵⁴ итд.). Новим сетом правосудних закона, свестраном контролом примене тих закона, сарадњом судова и државних органа, поштовањем прописа свих учесника у поступку, увођењем савременог софтвера и интерне рачунарске мреже, сталном обуком судија и судских извршитеља, контролом и надзором над радом приватних извршитеља, бољом систематизацијом радних места, модернијом организацијом процеса рада у суду, вероватно ће се утицати на дужину трајања поступка, што би требало да доведе до ефикаснијег рада судова и остварења права грађана у разумном року.

Али, уз све то, сматрамо да би следећа два предлога допринела даљем решавању овог проблема:

- а) дозволити поступак медијације у извршном поступку, као алтернативног начина решавања спорова, и
- б) донети одговарајући закон који би предвидео да јавна предузећа⁵⁵ (као што су Инфостан, ЕДБ, Телеком и сл.) могу да доносе решења о извршењу и да их спроводе у административном поступку сходном применом Закона о општем управном поступку, што би, по нашем мишљењу, допринело знатном смањењу броја предмета у судовима.

⁵⁴ Који су већ уведени у земљама у окружењу (Бугарској, Румунији, Мађарској, Словенији). *Програм за реформу стечајног и извршног поступка, Анализа извршних поступака у земљама у окружењу*, USAID, септембар 2007.

⁵⁵ Ова предузећа су за последњих 10 година Четвртом општинском суду у Београду поднела око 2.500.000 предлога за извршење на основу извода из својих пословних књига (податак из постојећег софтверског програма Четвртог општинског суда у Београду, октобар 2009).

Што се тиче извршења у породичним стварима сматрамо да би у оквиру Центра за социјални рад, МУП-а, и Тужилаштва требало образовати специјализоване тимове који би имали сертификате о посебним знањима из породичних односа, који би били овлашћени и одговорни да пружају помоћ судовима у предметима код извршења одлука у породичним стварима, а све то како би се обезбедило ефикасније и брже извршење одлука из породичног права и на тај начин у најбољој могућој мери заштитио пре свега интерес детета.

Домаће законодавство је очигледно решено да прати највише стандарде које поставља Европска Унија и Уједињене нације, као и да предузима мере како би реорганизовало свој правосудни систем. Све би то требало да буде у функцији заштите и остварења права грађана у разумном року, што ће у догледно време смањити број предмета у нашим судовима који одлучују о тим питањима, а тиме и број представки Европском суду за људска права. Један број њих би се могао избећи и тиме што би се и извршни поступак учинио ефикаснијим, чему ће свакако допринети нови Закон чије је доношење у току, али верујемо да би га могле учинити бржим и мере које смо овде предложили.

Marija Šobat

LL.M. student

University of Belgrade Faculty of Law

Ivana Stojšić

LL.M. student

University of Belgrade Faculty of Law

ENFORCEMENT PROCEDURE AND RIGHT TO A FAIR TRIAL – EUROPEAN CONTEXT AND NEW SERBIAN LEGISLATION

Summary

The main objective of this article is to analyze the enforcement proceedings before the courts of the Republic of Serbia, from the perspective of the requirements of Art. 6, para. 1 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The authors also call attention to the significant backlog the European Court

of Human Rights is facing. The authors attempt to identify the most significant problems in the matter of enforcement in Serbia, and offer several proposals on how to deal with these problems.

Key words: *Enforcement proceedings. – Right to a fair trial. – European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. – The European Court of Human Rights. – Draft of the new Law on Enforcement proceedings.*